

Teiseusksed Saudi Araabia imaamide reedestes jutlustes

Üllar Peterson

Abstract

Non-Muslims in Friday sermons of Saudi Arabian imams

KEYWORDS: *Friday sermon, ḥuṭba, imam, Saudi Arabia, non-Muslims, Islam and Christianity, hate sermon*

The Friday sermons (Ar ḥuṭba) of imams, leaders of Muslim communities, on topical social themes are one of the central theological genres of Islam. The basic requirements for them were established as early as in the Middle Ages.

As non-Muslims have a significant place in both the foundational texts of Islam and everyday politics, already the first preserved ḥuṭbas from the 7th century deal with this theme, to say nothing of numerous present-day sermons. Until recent times, Saudi Arabian imams have particularly stood out with their spirited sermons against non-Muslims. Although Islamologists have by now acquired a general overview of Friday sermons, the ḥuṭbas against worshippers of other religions have been studied superficially.

Research literature has paid even less attention to the so-called hate sermons against non-Muslims.

Three central themes crop up in Saudi imams' sermons against non-Muslims. First, incitements to jihad, which follow the dogma of classical Islam accord-

ing to which each Muslim takes efforts to fight against everything non-Islamic as much as possible, either with a weapon or money or with soul, heart or word. Second, the inherent enemies of Islam — Christians and Jews — are treated like Quran suggests in its last parts which are superior compared to the earlier ones. Third, undisguised resentment is expressed in Saudi *ḥuṭba*s against dialogue with other religions on an equal footing, like it is spread in the West as a discipline of religious dialogue.

The translation presents a *ḥuṭba* delivered by 'Abdalmuḥsin ibn 'Abdarrāḥman al-Qāḍī, an imam from the Saudi Arabian town of al-'Unayza, on 13 September 1997. It stands out with its aggressive style and colourful images which, relying on Quran and the history of Islam, warn Muslims against the substantial enemies of Islam — Christians — overthrowing their dogmas and revealing their sinfulness and hostility against Islam.

ÜLLAR PETERSON MA, junior lecturer of Middle Eastern studies at the School of Humanities, Tallinn University

Sissejuhatus

Imaami kui mošeejuhi ja kogukonna vaimse, religioosse ning ühiskondliku liidri tegevuse säravaim hetk on reede keskpäeval peetav jutlus (ar *ḥuṭba*); lisaks esitatakse *ḥuṭba*'sid ka ramadaani lõppu tähistaval *'īd al-fīṭr*'i pühal, palverännu (*ḥadžž*) lõppu märkival ohverdamispühal (*'īd al-aḍḥā*), samuti erakordsete loodusnähtuste ning poliitiliste ja sõjaliste sündmuste puhul.

Ḥuṭba'de ja neid pidavate jutlustajate (ar *ḥāṭib*) institutsioon on islamoloogidel üldjoontes läbi uuritud. Pikemalt historiograafial peatumata mainigem vaid tähtsamaid tekste: ülevaade islamoloogia lipulaevas *The Encyclopaedia of Islam* (EI V, 74–75; IV, 1109–1111) ja iranistika alusteoses *The Encyclopædia Iranica* (ҚОТБА). Lisagem siia tähtsaid monograafiaid: *The Power of Oratory in the Medieval Muslim World*, mis asetab *ḥuṭba*'d laiemalt islami kõnekunsti temaatikasse (Jones 2012); Egiptuse jutluste näitel koostatud *The Prophet's Pulpit* — uurimus jutlustaja osast mošees ning imaami suhtest keskvõimuga —, milles põhjalikumalt vaadeldakse ka prohvet Muḥammadi kui esimese *ḥāṭib*'i tegevusest tulene-

vaid sõjakaid *ḥuṭba*'sid (Gaffney 1994); mittemoslemite temaatika käsitlust *ḥuṭba*'des ning šiitide ja sunniitide teineteise vastu peetud 10. sajandi Egiptuse *ḥuṭba*'sid koos tõlgetega vaatleb *Orations of the Fatimid Caliphs* (Walker 2009). Eraldi väärrib märkimist Iraani päritolu Chicago Ülikooli araabia kirjanduse ja Lähis-Ida keelte professori Tahera Qutbuddini (snd 1964) reedeseid jutlusi süstematiseeriv käsitlus *Khuṭba: The Evolution of Early Arabic Oration*, milles autor vaatleb keskaegsete *ḥuṭba*'de allikaid (Qutbuddin 2008: 184–186), töötab välja nende tüpoloogia (*Ibid.*, 189–204) ning esitab kuulsamate varajaste *ḥuṭba*'de kesksete kirjakohtade tõlked, rõhutades, et juba esimesed säilinud muslimite *ḥuṭba*'d sisaldavad üleskutset džihaadile mittemoslemite vastu (*Ibid.*, 237). Mõnevõrra on teaduskirjanduses käsitletud ka tänapäevaseid *ḥuṭba*'sid: näiteks helikandjatele salvestatud jutlusi analüüsib Hirschkind (2006); praeguste islamiäärmuslaste kõnesid uurib aga meie arabist Helen Geršman oma doktoritöös *From Terrorist Leader to Voice of Ġihād. A Rhetorical Analysis of Usāma ibn Lāḍin's Messages* (Geršman 2017).

Kuid väga vähe leidub teadustöid teiseusksete käsitlemisest keskaja või tänapäeva *ḥuṭba*'des. Vaid üks monograafia vaatleb veidi mittemuslimite vastu suunatud „džihaadi-*ḥuṭba*'sid“ (Jones 2012: 145–155, *et passim*).

Aga mitte kõige vähemutki pole teiseusksete teemal ilmunud viimastel aastakümnetel Saudi Araabias peetud kõnedest, mida võiks lausa paigutada omaette žanri, „vihajutluse“ alla. Taoline „tähelepanematus“ tuleneb arvatavasti sellest, et poliitkorrektsuse mõjul püütakse läänes islami pahupoolest võimalikult vähem rääkida. Teiseks on saudid ise viimasel kümnendil hakanud sellist piinlikkust valmistavat materjali kalevi alla sokutama ja alates 2017. aastast lausa võitlevad noore *de facto* valitseja, prints Muḥammad ibn Salmāni (snd 1985) juhtimisel islamiäärmuslusega, vabastades veidikenegi maad keskaegsest šariaadi kütkest ning mahitades vastupidise sisuga ingliskeelseid tekste (vt nt Khutaab). Seega pole imes-tada, et selline temaatika on teaduskirjanduses vägagi napilt kajastatud.

Et seni pole *ḥuṭba*'dest eesti keeles midagi ilmunud, annabki käesolev uurimus sissejuhatava ajaloolise ülevaate *ḥaṭīb*'ist ja tema reedestest kõnest *ḥuṭba*'st. Ülevaade keskendub samas täiesti läbi uurimata temaatikale — viimastel kümnenditel Saudi Araabias peetud mittemuslimeid käsitlevatele *ḥuṭba*'dele — ning esitab juhtiva Saudi Araabia imaami peetud kristlaste vastase jutluse terviktõlke.

Põgus ülevaade *ḥuṭba* 'de institutsioonist

Ḥāṭib ehk üldisemas tähenduses kõnepidaja ja tema esitatav kõne ehk *ḥuṭba* on semiidi rahvastele eriomased nähtused (EI, V, 75). Islamieelsetel araablattel märkis *ḥāṭib* oma hõimu ülistajat, kuid nimeosa *Ḥāṭib* esine mine islamieelsetel kangelastel ja pealikel annab tunnistust, et kõneosavus oli üks juhi eeldatud omadusi. Sellised põhimõtted kandusid edasi ka isla misse, kus esimeseks *ḥāṭib*'iks oli prohvet Muḥammad.

Prohvet Muḥammadile järgnenud kolme esimese kaliifi (Abū Bakr 632–634, 'Umar 634–644 ja 'Uṭmān 644–656) ajal toimus islami riiklike ja ühiskondlike alusstruktuuride kujunemine. Lisaks valitsemisele kui põhi funktsioonile täitis „prohvet Muḥammadi järglane“ kaliif (*ḥalīfa*) palvusi korraldava usujuhi imaami (*imām*), kohtuniku (*qāḍī*) ja ka *ḥāṭib*'i üles andeid. Katkendeid nende *ḥuṭba*'dest leiab islami ajalootöodes jt islami alusallikates. Neljandale kaliifile 'Alī ibn Abī Ṭālibile (656–661) omista takse aga lausa kõnede, kirjade ja läkituste kogumik *Nahḡ al-balāḡa* (*Ilukõne tee*), milles sisalduvad reedese jutlused võivad olla säilinutest vanimaid.

Sajand pärast prohvet Muḥammadi surma ulatus Umaijaadide islamiriik lausa Portugalist Indiani. Institutsionaalse arengu käigus hakkasid riigi juhust kaliifi, usujuhi, kohtuniku ning ka *ḥāṭib*'i ametikohad eralduma vastavatele ametnikele ning Abbassiidide kalifaadi ajaks ei ole selle kuulsa maid kaliife Hārūn ar-Rašīd (valitses 786–809) enam mitte reedese jutluse esitaja, vaid juba selle kuulaja. Samasugune areng toimus ka Abbassiidide kalifaadi provintsides, kus kaliifi asehalduri käest eralduvad ülalnimetatud ametikohad, sh *ḥuṭba*'de pidajad. Reedesest jutlusest kujuneb nüüd poliiti liste ja ideoloogiliste suundumuste lakmuspaber: kaliifi nimetamine kõnes märkis kuulekust keskvõimule, teised mainitud isikud, suundumused ja teemad aga määratlesid islamikogukonna poliitilisi väärtusvõrgustikke.

Islami esimeste sajandite *ḥuṭba*'d järgisid iidseid semiidi traditsioone. 9.– 10. sajandil ilmusid islami *ḥuṭba*'dest ka esimesed üldisi nõudeid sätes tanud käsitlused. Kõigepealt kohtame neid peamiste sunnakogumike temaatilistes raamatutes, nagu *Reedese palvuse raamat* (*Kitāb al-ḡum'a*), *Kahe islamipüha raamat* (*Kitāb al-'īdīn*) ja *Vihmapalveraamat* (*Kitāb al-istisqā'*) jt.

11. sajandist pärinevad esimesed islamiõpetlaste normatiivsed käsitlused *ḥaṭīb*'ist ja *ḥuṭba*'st. Bagdadis asuva toonase islamimaailma peamise ülikooli an-Niẓāmiyya „rektor“ ning tuntud õpetlane Fīrūzābādī aš-Šīrāzī (1003–1083) sätestab kesksed reedese jutluse põhimõtted *at Tanbīh*'i peatükis „Palvetamiseraamat“:

- 1) *ḥuṭba* koosneb kahest, pikemast ja lühemast osast, millele järgneb reedene palvus;
- 2) kesksete pidupäevade (‘*aīd*’) *ḥuṭba*’d ja eriolukordade (maavärsinad, loodusnähtused) *ḥuṭba*’d viiakse läbi samuti palvuse eel;
- 3) prohvet Muḥammadi kõnede eeskujul alaku *ḥuṭba*’d väljendiga ‘*ammā b’adu*’ (‘niisiis’ või ‘nõndaks’), sisaldagu usutunnistust (*šahāda*) ning tsitaate koraanist;
- 4) jutlus peab olema konkreetne, lühike ja asjakohane;
- 5) rahvas peab jutluse ajal vaikides kuulama; kahe jutluse vahepeal imaam istub (aš-Šīrāzī 1370/1951: 27–33).

Järgnevate sajandite jooksul sätestatakse lõplikult *ḥuṭba* formaat ja kõik selle ettekandmisega kaasnevad tehnilised üksikasjad. Nagu loeme Mamelukkide islamiõpetlase ibn al-‘Aṭṭār ad-Dimašqī (srn 1324) teosest *Adab al-ḥaṭīb: awwal kitāb ufrida fī ādāb ḥaṭīb šalāt al- ḡum’a* (Jutlusepidaja kunst: esimene reedese palvuse jutlusele pühendatud raamat), siis lisaks eeltoodud nõudmistele peaksid jutluse sisu ja vorm sisaldama:

- 1) palvet prohvet Muḥammadi eest ja teisi palveid muslimite eest;
- 2) erinevaid vagadusele manitsevaid lausungeid ja tsitaate koraanist;
- 3) *ḥaṭīb* istugu jutluse pidamise ajal kõrgemal kohal ja näoga rahva poole;
- 4) jutlus olgu lühike, tabav, korrastatud ülesehitusega ja asjakohane, esitatud rütmilise häälega ning omagu tugevat vaimset mõju (ad-Dimašqī 1996: 111);
- 5) *ḥaṭīb*’i insiigniateks olgu *minbar* (kantsel) ja puumõõk või kepp;

6) täpselt olgu sätestatud kõne retoorilised nüansid (ad-Dimašqī 1996: 85–171).

Aga erinevad islami õiguskoolkonnad on mitmete detailide üle vaieldud: kas *ḥātib*’i riietus peaks olema valge või must? Nagu ka selle üle, kas igas suurlinnas võib olla üks või mitu *ḥātib*’it. Näiteks Aijubiidide Egiptuses (1171–1250) toimus terve Kairo mitmesaja tuhande elaniku peale reedeti vaid üks *ḥuṭba*, mille kuulamine oli selle dünastia kuulsaimale valitsejale Saladinile vaat et kohustuslik. Kuid Mamelukkide dünastia (1250–1516) alguseks oli pealinna igas mošees juba oma *ḥātib* ja seega peeti reedeti samal ajal kümneid jutlusi. Juba Abbassiidide ajast oli alguse saanud ka reedeste jutluste riiklik kontroll: tänu Hiinas leiutatud paberi kui odava kirjutusmaterjali jõudmisega islamimaailma 8. sajandil hakati *ḥuṭba*’sid koostama Bagdadi kaliifi kantseleis ning saadeti siis käskjalgedega ette lugemiseks hiigelriigi keskustesse. Islamimaailma lagunedes püüdsid jutluste üle riiklikku kontrolli teostada ka kohalikud võimukeskused.

Viimastel sajanditel on täpselt paika pandud ka *ḥātib*’iks saamise reeglid. Muhameedluse vaimse keskuse al-Azhari mošee põhikord sätestab 20. sajandi alguses, et igaüks, kes läbib selle teoloogilisest õppest kaks kolmandikku, võib ka *ḥātib*’ina tegutseda. Ja kuna igal aastal tuli tervest islamimaailmast al-Azharisse tuhandeid noormehi islamiharidust taotlema, siis pole imestada, et peagi sai neid *ḥātib*’e omajagu: 1909. aastal leidis ainuüksi Medina peamošees 46 *ḥātib*’i, Meka peamošees aga lausa 122 ja arvukalt ka teistes peamistes islamimaailma mošeedes (EI, IV: 1111).

Viimasel sajandil on reedestest kõnedest välja kujundatud korralik teadus. Kõigis peamistes tänapäeva islami õigusteoreetilistes kogumikes on pööratud *ḥuṭba*’dele põhjalikult tähelepanu. *Ḥuṭba* pidamise õpetusi on erinevates islamimaades — ainuüksi Egiptuses — viimase veerandsaja aastal jooksul ilmunud kümneid (Hirschkind 2006: 223, märkused 31–32).

Välja on antud sadade imaamide *ḥuṭba*-kogumikke ning nüüdseks on neid jutlusi ja jutlustajaid püütud ka koondada: islamimaailmas on ilmavalgust näinud mitmeid *ḥātib*’ite ja *ḥuṭba*’de koguteoseid. Mahukaim neist peaks olema 1996–2009 Liibanonis välja antud tosinaköiteline *ḥātib*’ite kogumik (vt *Mu‘ḡam...* 1996–2009), teine märkimisväärne on saudide juures 2008. aastal ilmunud *Reedeste jutlusepidajate entsüklopeedia (Mawsu‘āt...* 2008).

Kuid seoses infokandjate revolutsiooni, eriti aga interneti võidukäiguga võime viimastel aastakümnetel rääkida nii jutluste kassettide ja CD-de kui ka „veebijutluste“ väga mahukast žanrist. Eks nüüdseks olegi see reedeste jutluste žanr väljunud kontrolli alt. Maailmas on praegu umbkaudu miljon mošeed, enamikus neist peavad *ḥāṭib*’id jutlust igal reedel. Täpselt ei tea keegi, kuid igal aastal islamimaailmas peetud *ḥuṭba*’de arv ulatub kümnetesse miljonitesse. Enamik neist peetakse muidugi pisikestes mošeedes kusagil islamimaailma kolkakülades keskvõimude ideoloogiast sõltumatult, samuti uskmata juures asuvates mikrokogukondades.¹

Kuid on ka ametlikud jutlused, sest igas islamiriigis transleerib kohalik riigimeedia kesksete mošeede *ḥuṭba*’sid üleriigilistes meediakanalites, ka on paljudes linnades oma jaamad, mis edastavad kohalike mošeede jutlusi. Aga veel rohkem on neid muhameedlaste pühakodasid, kus puuduvad tänapäevased meediaväljundid ning kus oma imaamide *ḥuṭba*’sid edastatakse valjuhääldite kaudu. Näiteks Kairo kesklinnas 2006–2011 elades oli mul võimalik reedeti rõdult samal ajal kuulata vähemalt kolme *ḥuṭba*’t.

Teiseusksete teema *ḥuṭba*’des

Keskajal käsitleti teiseuskseid, s.t islamimaailmast väljaspool elavaid ja islamile allumatuid mittemoslemeid (ar *kāfir*, mitm *kuffār*) sageli koos džihaaditeemaga. *Ḥuṭba* kui institutsiooni väljakujunemisel võimegi kohe täheldada ka „džihaadi-*ḥuṭba*“ kui eraldi allžanri ilmumist. Neid püha sõja reedeseid jutlusi on tänapäeval teaduslikult napilt uuritud, siinkohal väärivad mainimist vaid juba ülalmainitud Qutbuddini ning Jones’i kirjutised.

Juba vanimas säilinud keskaegses *ḥuṭba*’de kogumikus *Dīwān ḥuṭba ibn Nubāta (Ibn Nubāta kõnede kogumik)*, mille autoriks on Süürias 890–1004 valitsenud Hamdaniidide dünastia õpetlane Muḥammad ibn Nubāta al-Fāriqī (srn 984–985, temast vt EI 3: 900), leidub eraldi peatükk sõjakatest märterlusele õhutavatest ja peamiselt Bütsantsi vastu suunatud džihaadijutlustest. Need on niivõrd teravad tekstid, et kui 1893. aasta

¹ Vt nt Medina Islamiülikoolis islamihariduse saanud ja ametlikult *ḥāṭib*’iks kvalifitseerunud maarjamaise muslimi Rauno Ruusi 2022–2023 Vörus ja Tartus peetud *ḥuṭba*’sid: <https://www.youtube.com/@nordicmuslim/videos>.

esmaäljaande peatükis „*Ḥuṭab al-ġihādiyāt*“ („Džihaadi-*ḥuṭba*’d“) leiame 16 jutlust (Ibn Nubāta 1311/1893: 177–240), siis viimases, Kuveidi islamiorganisatsiooni väljaandes on trükitud vaid viis, mis otseselt usumärterlust ei õhuta (Ibn Nubāta 1433/2012: 297–314).

Arvatavasti polnud harvad ka juhtumid, kus selliseid džhaadi-*ḥuṭba*’sid peeti võitlejatele vahetult enne lahingut. Teada on Andaluusia ajaloolase, imaami ja *ḥāṭib*’i Abū Rabī‘ al-Qalā‘ī (1170–1237) kõne, mille ta esitas pealetungivate Aragoni rekonkistavägede vastu Valencias 1237. aasta augustis enne Anisha (El Puig de Cebolla) lahingut (Jones 2012: 70). Või näiteks kõne, mis omistatakse 711. aastal Ibeeria poolsaarele tunginud Ṭāriq ibn Ziyādile. Kartes, et tema väikesearvuline sõjavägi võib taganeda, lasi ta maabudes laevad põletada ning pidas oma võitlejatele *win-win*-kõne, mille järgi ellujääjad saavad sõjasaagiks Andaluusia naisi, hukkunud aga märtritena väärrika koha islamiparadiisis:

Oo, rahvas, kuhu olekski põgeneda?! Selja taga on teil meri, vastas aga vaenlane. Allahi nimel, pole teil miskit muud peale siiruse ja kannatlikkuse. [...] Tõepoolest, vaenlane on teile vastu pööranud sõjaväe oma relvade, vägevuste ja küllustega.

Kuid teie — teie ei kanna ju muud raskust peale omaenda mõõgaterade ega ole teil loota muud toitu peale selle, mida saaksite vaenlaselt. [...] On ju kindlasti jõudnud teienigi [kuuldus], millised meeldivad taevalikud naised² asustavad seda poolsaart — kroonitud kuningate kodades hoitakse kreeka tütreid, kes uhkeldavad pärlite ja kalliskividega kaunistatud kullaga tikitud kleitides (Ṣafwat 1933 II: 299–301).

Teiseusksed tänapäeval Saudi Araabias peetud jutlustes

Keskne allikas Saudi Araabia reedestest jutlustest kannab nimetust *al-Minbar* (Kõnekantsel) (<http://www.alminbar.net/>), kus leidub tuhandeid juba peetud jutlusi. Kodulehekülje araabiakeelne sissejuhatus

² الخور الحسن — meeldivad huurid ehk juba koraanis muslimitest märtritele paradiisis lubatavad paradiisinaised. Siin kõnes antakse sõduritele teada, et vallutatav Andaluusia (Hispaania) on justkui maaapealne paradiis.

sätestab kõnepidajatele eesmärgiks reedeste jutluste stilistilise ja sisulise eeskuju andmise.

TeiseuskSED olid nendes *ḥuṭba*'des kuni u 2017.–2018. aastani sage teema (uue valitseja Muḥammad ibn Salmāniga alanud ajakohastamise ja uut-mise tuhinas on sealt nüüdseks arvukalt eemaldatud äärmuslikke jutlusi). Seoses teiseusksete vastu suunatud kõnedega mõningaid tähelepanekuid:

- 1) mitte ükski *al-Minbar*'i jutlus ei lähe vastuollu islami põhi-allikatega, piinliku täpsusega järgitakse koraani ja sunna sõnumit ning *sīra*-temaatikat;
- 2) valdav osa viidetest (u 50–70%) pärineb siinkirjutaja hinnangul koraanist, järgnevad kaks peamist sunnakogumikku, *Ṣaḥīḥ al-Buḥārī* ja *Ṣaḥīḥ Muslim*;
- 3) jutlused opereerivad kuulajatele eeldatavalt tuttava ainestikuga, islamliku maailmapildi aluskujundite ning väljenditega;
- 4) ajaloolises perspektiivis on keskne prohvet Muḥammadi ja esimeste kaliifide aeg, mille kirjeldamisel tuginetakse tähtsatele ajaloolistele teostele, eriti peamisele prohveti biograafiale, milleks on ibn Ishāq *Sīrat Rasūl Allāh*;
- 5) ideoloogiline argumentatsioon ja sõnakasutus on tihti võetud „teise-usksete ümberlükkamise“ (*radd*) keskaegsest žanrist;
- 6) peamised teiseusksetega seotud teemad on:
 - a) prohveti ja tema jüngrite Mekas tagakiusamise ning alanduse ajastule vastanduv Medinas võimuletuleku ja võidukuse periood;
 - b) kaliifide alustatud suurejoonelised vallutused;
 - c) muslimitele ja islamile muu maailma poolt osaks saanud „ajalooline ebaõiglus“ (*ẓulm* jt terminid), kuid ka kogukonnasisesed katsumused (*fitan*);
 - d) hilisematest aegadest Andaluusia kaotamine, ristisõjad, lääne kolonialism;
 - e) tänapäevastest teemadest enim on kasutusel muslimite raske olukord Bosnias, Kosovos, Filipiinidel, Indoneesias ja Tšetšeenias;
 - f) „jumaliku õigluse“ levitamine uskmata vastu peetud

võidukates lahingutes: enim esinevad Badri lahing 624, Meka vallutamine 630; islamivastase mässu (*ridda*) mahasurumine 632–633 nagu ka vallutused ja „tee avamised“ (ar *fath*, mitm *futūh*) suurtel aladel Portugalist Indiani aastatel 630–730;

7) läbivad kujundid on islami vastu punutavad vandenõud ja salamisi või avalikult tegutsevate vaenlaste tõttu varitsev hädaoht: islami religioon on väliselt tugeva löögi all, kogukonna (*umma*) siseselt ohustavad selle käekäiku aga mittetõelised silmakirjatsejatest (*munāfiqūn*) muslimid või siis nõrgad ja pahelised kogukonnaliikmed; üleskutsed selliste vaenlaste/pahede vastu algavad sageli emotsionaalse lausungiga „vennad uskujad“;

8) sagedamini on määratletud vaenlasteks

- a) uskmatu (*kāfir*) ja pagan/polüteist (*mušrik*) üldiselt;
- b) kindlate konfessioonide esindajad, nagu juut ja kristlane, keda nimetatakse vahel koraanist pärineva väljendiga „ahvide ja sigade vennad“.

Saudi *ḥaṭīb*'ite peamised uskmataste vastaste *ḥuṭba*'de allžanrid

Džihaad. Kõige üldisemas plaanis õhutatakse uskmataste vastasust džihaadijultustega. Need *ḥuṭba*'d järgivad klassikalise islami käsitlust, et iga muslim pingutab kõige ebaislamliku vastu nii, nagu saab: kes relva või palja käega, kes raha abil, kes aga hinge, südame ja sõnaga. Džihaadil on palju väljendusvorme, kuid vaid üks eesmärk — islami hüveolu suurendamine uskmataste arvelt.

Džihaadijultlusi on Saudi imaamid pidanud sadu, kuid alljärgnevalt piiridugem vaid ühe tüüpilisega, mille pealkirjaks „Džihaadi hüvest ja selgitus selle eri vormidest“, autoriks Saudi Araabia juhtivaid imaame Šālah Fawzān al-Fawzān (snd 1933). Esmalt kuuleme, et džihaadi on nelja liiki: iseendaga, saatanaga, uskmataste ja mittetõelistest muslimitest silmakirjatsejate ja kõlvatutega (al-Fawzān: 346–350.) Järgnevalt selgitatakse nende nelja püha pingutuse omavahelist seost:

Kes ei pinguta seesiselt, et viia täide seda, mida Allah on käskinud, ega hülga seda, mida on talle keelanud Allah — ei suuda pingutada vaenlase vastu ka väliselt (al-Fawzān: 347).

Seega toimub džihaad uskmatute, silmakirjatsejate jt islami vaenlaste vastu nii, nagu keegi seda jaksab:

Mis aga puutub džihaadi uskmatute vastu — see toimub südame, sõna, vara ja hingega. Sest muslimid peavad pingutama [s.t džihaadi pidama] uskmatute vastu nii oma vara kui eluga, sest on ju Allah käskinud oma elu ja varaga pingutamist arvukates ajaatides. Aga seda, kes pole võimeline džihaadis osalema füüsiliselt, ei vabastata pühast pingutusest: tal tuleb osaleda oma varaga (al-Fawzān: 349).

Jutlus lõpeb Saudi Araabia vaimse isa ibn Taimiyya (1263–1328) teoste tsitaatidega, milles rõhutatakse, et neid erinevaid džihaade tuleb pidada terves maailmas islami lõpliku võiduni ning kulminatsiooniks on prohveti lausung džihaadist kui üldse kõige tähtsamast islamis:

Kõik, kelleni on jõudnud prohvet Muḥammadi islamikutsung, peavad taplema seni, kuni religioon maa peal kuulub Allahile, sest üleskutseid džihaadile ja meeldetuletusi selle hüvedest leidub pühakirjas ja sunnas rohkem, kui oleks võimalik üles lugeda. [...] Islami suure asja peaosaks, palve tugipostiks ning kaameliküüru tipuks on džihaad (al-Fawzān: 350).

Kristlased ja juudid. Konkreetselt määratletud uskmatute rühmaks saudide jutlustes on kristlased. Et allpool on al-Qāḍī jutluse näol terviklikult tõlgitud üks iseloomulikumaid, toome siin vaid mõne näite. Raamaturahvas üldiselt ja eriti kristlased on islami loomupärased vaenlased aegade lõpuni: nii ütleb koraan oma viimastes osades (eriti suurad number 5 ja 9), mis on ülimuslikud varasemate ees, ja nii jutlustavad ka saudide väärrikad imaamid. Maailma esimese islamipühakoja Medina servas asuva Qubbā' mošee imaam Šeiḥ 'Abd al-'Azīz Qāri' nahutab oma dateerimata jutluses raamaturahva vaenulikkust islami vastu, kuid selline vastasseis lõppevat messia tulekuga, kes murrab kristlaste ristid ja pühib juutide soo maa pealt. Aga enne seda peavad muslimid teadlikuks saama kõikjal valitsevast vaenlasest. Taolisi väiteid toetavad tal arvukad

viited koraani ajaatidele. Iseloomulik on jutluse koht, kus rõhutatakse, et on kaks suurt islamivastast uskmatuse leeri:

Sest moodustavad ju juudid ja kristlased kaks peamist haru uskmatuse leeris. Nema ongi selleks väehulgaks, mis tegutses vaenus Allahi prohvetite ja Tema Saadikute vastu ning pidas nendega sõda. Alates Moosest, olgu rahu temaga, lõpetades Prohvetite Pitseri ja meie Saadikust usujuhi, Kaskija Muḥammadiga, on juudid ja kristlased moodustanud kaks vaenuliku laagrit ning olnud uskmatuse tugipostiks Allahi ilmutuste, Tema prohvetite ja saadikute vastu (Šeiḥ 'Abd al-'Azīz Qārī — viide kahjuks enam ei toimi).

Aga kõige sagedamini nuhtlevad imaamid oma reedestest jutilustes juute, islami arhetüüpseid vaenlasi, järgides koraani, sunna, prohveti elulugude jt islami alusallikate temaatikat. Ja kui neis jutilustes poleks osutatud 1948. a loodud Iisraeli riigile ja sagedasi viiteid *Siioni Tarkade protokollidele*, ei saaks me aru, kas loeme mõnda keskaegset või 21. sajandi teksti. Kuna aga sel teemal on põhjalikud eestikeelsed käsitlused siinkirjutajalt juba ilmunud (Peterson 2019; Peterson 2020), siis me siinkohal juudi-jutilustel pikemalt ei peatu.

Dialoog teiseusksetega. Viimastel kümnenditel Läänes — ja Eestiski — levinud pseudoteadusliku distsipliini, religioonidialoogi suhtes valitseb saudide *ḥuṭba*'des halastamatu pahameel. Islami seisukohast on võrdsel alustel dialoog teiste religioonidega täielik absurd. Kui midagi on islamis mustvalgena täiesti selge, siis on selleks suhtumine teiseusksetesse: islamivõimule kuulekad mittemoslemitest monoteistid on islamiriikides *dimmī*'dena teisejärgulised kodanikud, aga väljaspool islamimaailma elavad monoteistid, s.t uskmatud (*kāfir*'id), tuleb islamile allutada, polüteistid (*mušrik*'id) aga kuuluvad vähemalt teoreetiliselt sootuks tingimusteta hävitamisele või siis islamisse pööramisele. Nii on see sätestatud alates koraanist, korratud sunnas, *sīra*'s ja ajalootöodes ning konkreetsete seadustena sätestatud islami õiguses šariaadis.

Leidub kümneid religioonide võrdväarsuse vastu jutlustega argumenterivaid saudide *ḥāṭib*'e. Siinkohal olgu toodud vaid üks näide juhtiva Saudi imaami Adnān bin Aḥmad as-Sīāmī Meka peamošees peetud jutlusest:

Eksisteerivad vaid kaks asja: islam ja uskmatuse. Pole teed paradiisi ega pääsemist põrgutulest muul moel, kui järgides meie prohvet Muḥammadit ja islamit vastu võttes. Iga teine tee, kuid mitte see, viib põrgutulle. Tema nimel, kelle käes on minu hing: kõik siinsest kogukonnast [s.t. prohvetiaegsed araablased] või siis juudi- ja kristlaste kogukonnast, kes kuulevad sellest, millega mind saadeti ja siis surevad mind järgimata — nemad kuuluvad põrgutule asukate hulka! (*Ṣaḥīḥ Muslim* 1: 243)

Kuidas siis, usklikud vennad, pärast sellist väidet, keegi teist julgeks väita: „Tõepoolest kujutavad ju nii judaism, kristlus kui ka islam endast teid, mis viivad Jumala juurde!“

Allahi orjad, vennad usklikud, kuulge teie, Muḥammadi järgijad: mõni aasta tagasi esitati patune üleskutse, mida kahjuks ka mõned islami õpetatud mehed ja jutlustajad toetasid. See oli riivatu ettepanek ja õhutus jumalike religioonide ühendamiseks. Selle nimel nemad heiskasidki petlikult valendavad loosungid religioonidevahelisest vendlusest, islami ja kristluse vahelisest sõprusest ning kolmest monoteistlikust usundist maailmareligioonidena (as-Sīāmī).

Siinkohal on viidatud paavst Johannes Paulus II 1986. aasta üleskutsetele muslimite, juutide ja kristlaste ühispalvusteks ning 10. oktoobri 1986. aasta kuulutamisele „kõikide religioonide tähtpäevaks“. Imaam hoiatabki suure ohu eest, et ka islamimaailmas leidub neid, kes peavad religioone omavahel võrdseks:

Allahi teenrid, Muḥammadi järgijad! Üleskutse uskude ühendamiseks kätkeb endas mahitust kaotada religioosset erinevust inimeste vahel: poleks enam usklikke ega uskmataid, sest kõike hõlmaks inimliku vendluse põhimõte. Sellise üleskutse esitajad õhutavad toora, piibli ja ko-raani trükkimist koos ühes köites ning mošee, kiriku ja sünagoogi rajamist samasse kohta (as-Sīāmī)!

Hulk teisigi Saudi jutlustajaid ei suuda jätta religioonidialoogi ideed kritiseerimata. Juhtivaid Saudi Araabia imaame, šaik Muṣṭafā ibn Sa‘īd Aytim kuulutab oma reedeses jutluses Meka peamošees:

Pole imestada selle üle, et juudid ja kristlased püha koraani valeks peavad. Kuid on ülimalt imestusväärne, et meie endi seast juhmid reetlikud muslimid lausuvad: on ju juudid ja kristlased meie vennad ja meie vastu sõbralikud! Kuid ta ju peaks kuulda võtma Kõikvälise Allahi lausungit: „Pole sinuga rahul ei juudid ega kristlased seni, kuni sa ei järgi nende õpetust.“ [Koraan 2:120]

Ning jutluse viimases kolmandikus kulmineerub tal arutelu „religiooni-dialoogi“ üle:

Raamaturahva vaenulikkus muslimite vastu on tingimusteta ja absoluutne, see on üldteada ja tõestatud osa nende usutunnistuses, mille ka Allah koraanis ilmselgeks on teinud. Ja seda tunnistab ka ajalooline kogemus. Keda aga ei veena koraani ilmsed selgitused ja kellele ei piisa silmaga nähtavast — teda ju ei saa üldse veenda!

Jutlus lõpeb hävitava hinnanguga:

Sa vaid vaata, kuidas nad tänapäeval laulavad valet ja võltsi julgeolekust ja rahust, ühtsusest ja harmooniast: ühes kohas räägivad nad Julgeolekunõukogust, teises rahusaadikutest, seal neil rahuplaan, siin neil rahupalve! Kuid Allahi nimel: millal te olete tunnistajaks olnud, et pöörastest murdjatest inimesed saaksid? Ei sünni ju metsloomast muud midagi peale kiskja (Aytim)!

Saudi Araabia juhtiva usujuhi ‘Abdalmuḥsin ibn ‘Abdarraḥman al-Qāḍī kristlaste vastase jutluse tõlge

Saudi Araabia pealinna ar-Riyāḍi lähedal asuva u 200 000 elanikuga al-‘Unayza linna imaami ‘Abdalmuḥsin ibn ‘Abdarraḥman al-Qāḍī poolt 13. septembril 1997. aastal peetud reedene jutlus, milles koraanile ja islami ajaloole toetudes hoiatatakse muslimeid vähimategi illusioonide eest islami olemuslike vaenlaste, kristlaste suhtes.³

³ Käesolev jutlus on tõlgitud aadressilt: al-Qāḍī, ‘Abdalmuḥsin bin ‘Abdarraḥman 1418 [1997]. ‘Aqīda ḍāla. Alminbar.net, 11.5. <http://www.alminbar.net/alkhutab/khutbaha.asp?mediaURL=1455>.

Esimene *ḥuṭba*

Nõndaks.

Kuulake, rahvas! Kartke Kõikväelist Allahit ja olge tänulikud Temalt orjadele osaks saava vaimse hüve eest, mida Kõikväeline kingib inimesele, pannes teda vahet tegema heal ja halval, tõel ja vääral — just mõistus eristab ju inimest loomast. Kätkeb ju endas palju arukat Kõikväelise Allahi raamatus sisalduv: „[– --] on ju need Allahi märgid arusaavale rahvale.“ [Koraan 2:164 lõpus]

Nõuab ka Allah teilt esimese asjana koraani ajaatide mõistmist.

Kui inimesel jääb rumalusest tingituna hooletusse ärgas meel, juhib taoline väär samm teda suurde hukatusse. Kuid just pimeduse rüpes küpsenud ebausud sünnitavad väärraid religioone.

Tänane jutlus käsitlebki ühte noist moonutatud religioonidest ja laialt levinud vääruskudest — üks maises elus ebaõiglust edendavaid ususüsteeme, mida hüvalt toimivaks peetakse. Selleks on kristlus: too kehtetu religioon ja tühistatud rahvas, mille ekslikkust Kõikväelise Allahi Emaraamatus kirjeldatakse.

Peatugem siis kristlaste religioonil ja arutlegem selle ajaloo üle, mis pungitab vihast, jälestusest ja sõjategevusest islami ja muslimite vastu.

Sellesse moonutatud ja perverssesse usundisse on sisse mässitud hulk maailma rahvast. Oleme tunnistajaks eksiteele läinud kristlastest, kes vestavad häbitult kolmainsusest: Jumal on nende meelet Isa, Poeg ja Püha Vaim — kõik need kolm olevat mestis. Kui sa aga otsid nende pühakirjadest — või nende algsest religioonist⁴ — kinnitust taolisele väitele, siis ei leidu sellest seal mitte miskit. Ja kui sa heidad pilgu kristlaste usundile seoses prohvet Jeesusega — rahu olgu temaga! —, siis oled tunnistajaks, kuidas teda peetakse „Kõikväelise Jumala pojaks“, kellega seoses nemad nõndavõrd suuri sõnu teevad.

Rääkides Jeesuse (olgu rahu temaga) ristilöömise õpetusest väidavad kristlased, et Jeesus kinnitati ristipuule ja tema käed olla naeltega kinni löödud

⁴ Islamiusku teoloogid on välja arendanud käsitluse, et kristlus ja judaism kuulutasid algsest sedasama, mida islam, kuid hiljem see algne sõnum moonutati

ning seal ta hakanud hüüdma: „Oo, Jumal, ära jäta mind maha!“ Ja nagu nad väidavad, toimus see kõik Aadama soo pattude lunastamiseks. „Kuulge, raamaturahvas, ärge liialdage oma religioonis ega rääkige miskit Allahi kohta peale tõe. On ju Messias Jeesus — Maarja poeg — Allahi saadikuks, nagu on ka Allah Maarjale lausunud sõnaks ja tema vaimsuseks. Seega uskuge Allahit ja tema Saadikut ega rääkige kolmest [s.t kolmainsusest], pidage kinni sellest, mis on parim teile.“ [Koraan 4: 171] „Saagu häda neile selle eest, mida nende kätega on kirja pandud, ja häda neile selle eest, mida nemad [niiviisi] omandavad.“ [Koraan 2:79]

Vohavad ju moonutused kristlikus religioonis sellisemal moel, et on tekkinud erinevat liiki kirikuid, mis kinnitavad end andestust jagavat, kuid hanitavad sellise väitega inimeste meeli, lubades paradiisi ja pattude lunastust ning oma kirikutes rahva pahategude puhtaks pesemist preestrite ja munkade poolt. On ju kristlus pungil kõiksugu moonutustest ja eksitustest, millest Kõikväeline Allah niivõrd palju koraanis on teada andnud ja üles tähendanud: „On ju uskmatud nemad, kes laususivad: „Tõepoolest, Allah on Messias, Maarja poeg!“. Kuid ütles ju Messias: „Oo, israeli pojad, kummardage Allahit — minu Isandat ja teie Isandat!“ Sest on ju nii: kes omistab Allahile kaaslasi, temale keelab Allah ära paradiisi ja [põrgu]tuli saab tema pelgupaigaks ega leidu ülestujatele avitajaid.“ [Koraan 5: 72]

Need olid vaid mõned noist ristirahva määndunud tõekspidamistest, mille väärarusaamadest koraan vestab ja neid ümber lükkab kristlasi uskmatekset määratledes. Samal ajal aga ei sõanda mõned muslimid üldsegi nii käituda.

Arulageduseks moondunud kristlus ründab Maarja poja Jeesuse — olgu rahu temaga — prohvetlikku usukuulutust, selles päevavalgust ööpimeduseks ja hüveolu hädaoruks muutes ning tehes ainujumalakummardamisest paarilise kolmainsuslikule õpetusele, paisates inimlapse silmnäoli maha, talle „ligimesearmastust“ ning kujutelma „sõnulsetamatutest saladustest“ külge pookides.

Kuid hoolimata niivõrd suurest [kristluse] ekslikkusest, oled tunnistajaks asjaolule, kuidas ilmatu hulk muslimeid – kellele Allah on kinkinud mitte ainult religiooni, mis on kõrgeim ja võimsaim usunditest, vaid ka andud taibu ja teadmised — ikkagi ei mõika kristlikust religioonist mitte midagi peale selle, millele seal valjult üles kutsutakse: ligimesearmastus, lunastus, tolerant, s

hädasolijaid aitav altruism, millele lisaks leidub nende massimeedias ja raamatutes teisigi väänatud sisuga lööklauseid ja valjult välja kuulutatavaid põhimõtteid. Omavad ju islamis needsamad selged alustõed — kuid vältides kaasnevaid moonutusi ja pea peale pööramisi — kindlat kohta.

Kuid sellest hoolimata sa ikkagi leiad mõningaid Allahi tahtel ära eksitatud muslimeid püüdelmas meie ja nende religiooni lähendamise poole. Justkui valitseks seal vaid mõni tühine erinevus, mille võiks poliitilistel eesmärkidel korraldatud kohtumiste läbi olematuks muuta!

Vennad usus ja usutunnistuses!

Kristluse olemus ongi just selline: ajaloo vältel on selles pesitsenud selge vaenulikkus muslimite suhtes. Islami koidikust alates on kristlased islami ja muslimite vastu sõda pidanud. Määratles ju Allah neid islami omaksvõtmise vastalistena: „Ega ole sinuga rahul juudid ega kristlased seni, kuni sa ei järgi nende õpetust.“ [Koraan 2: 120]

Algas ju kristlaste vaenutegevus sedamaid islami sünni aovalguse esimeste koidukiirtega, kui ristirahva ghassaniidide kuningas taples Allahi Saadikuga silm silma vastu Mū'ta all: kakssada tuhat võitlemas kolme tuhande Allahi Saadiku jüngriga. Yarmūki⁵ all aga ilmusid usuvaenlased muslimite vastu kaheksa neljakümne tuhande sõdalasega, kelle ees sammusid ristipuid kandvad preestrid ja mungad. Kuid Allah paiskas nemad põrnu, ajas välja roomlased aš-Šāmist,⁶ seejärel kihutas minema Egiptusest. Seevastu käisid muslimid kogu selle aja nendega ümber islamlikul moel: ei tapnud neist vangivõetuid, ei kohutanud nende linna ega pelutanud rahvast, vaid lasid igaühele Allahi pühakirja ja tema Prohveti sunna kaitsvas varjus õiglust osaks saada nii, et suur osa nendest võttiski islami omaks. Kuid kristlaste hinges pakitav vimm leidis väljundi ristsõdijate rünnakute ettevalmistamise näol, taplemaks islamiga selle enda õue peal. Nad ise nimetavad seda „pühaks ristsõjaks meie imperaatorite ja pühameste nimel“. Ristsõdade käigus andusid nemad nii, kuis vähegi jaksasid, ülekohtu tegemisele kõigile muslimitele igal maal, kuhu

5 Mū'ta lahingus 629. aastal said muslimid lüüa Bütsantsi kristliku Ghassaniidide vasallriigi valdusi rünnates, kuid mitte midagi suuremat pole sellest lahingust teada. 636. aastal purustasid Süüriasse tunginud muslimid Yarmūki lahingus Bütsantsi armee; islamiallikate toodud andmed muslimitele vastu astunud vaenlase arvukusest on vähemalt sajakordselt suurendatud.

6 Suur-Süüria ajalooline nimetus, roomlasteks aga nimetavad islami tekstid bütsantslasi.

nad iganes saabusid. Näiteks tapsid nemad maha Ma'rat an-Nu'āmanis üle saja tuhande muslimi.⁷ Seejärel jõudis nende sajatuhandemeheline hord aš-Šāmi kristlaste kaasabil Jeruusalemma alla, sisenes linnaelanikele turvet lubades,⁸ kuid siis endile vaba voli võttes ning kolme päeva jooksul maha tappes üle seitsmekümne tuhande muslimi sellisemal moel, et sõjaratsud Jeruusalemmas keset muslimite laipu veres ringi kahlasid. Nende kohalolek Jeruusalemmas kestis üheksakümmend aastat, seda seni, kuni väepealik Šalāḥ ad-Dīn nad minema kihutas.

Mis aga Andaluusiasse puutub, siis see on juba traagiline ja verine lugu uusajast, mil kristlased said ülemvõimu muslimite viimase tugipunkti Granada üle, seal pärast antud lubadusi ja kinnitusi kõiksugu jõletegusid korda saates ega ainsamatki pühadust mitte millekski pannes. Muslimite suhtes seati sisse inkvisiitori ametikoht, selle ülesandeks oli islamiusuliste ülesotsimine ja oma religioonist sürjutamine ning nimekujude ja tõekspidamiste muutmine — ja suudetigi läbi viia islamiusuliste minema pühkimine sellelt maalt nõnda, et neist mitte jälgegi maha ei jäänud.⁹

Pärast algasid uued risticõdijate ründed, siis aga juba jälestusväärse kolonialismina islamimaade vastu, seal „hoolekande“, „protektoriaadi“ ja „maade haldamise“ ettekäändel väärtusi paljaks riisudes. Saadigi siis pettuse abil enda kätte sõjas — mille doktriin tulenes seesmisest vihavimmast islami ja selle rahva vastu — muslimite maad neid püssitulega soojendades.

Ammuse risticõdijate ajaga on neid ühendamas iidne side, nagu seda tunnistavad nende pealike praegused teod. Poolkuu ja risti vahel peetava sõja nime all on kristlus võtmas võimust muslimite maade üle idas ja läänes, põhjas ja lõunas, mõrvates etnilise puhastuse käigus süütuid Bosnia Hertsegoviinas ja Kosovos, tapeldes muslimitega Palestiinas ja neid ümber asustades ja hävitades Eritreas. Samuti püüdes kirikuühingute ja rahvusvaheliste organisatsioonide abil levitada oma ekslikku väärreligiooni, seda mahitada kõigi neile

7 Islamiallikates leviv väide, arv on kindlasti kümneid kordi suurendatud.

8 Siin on jutluses selge valeväide, sest mõlema poole allikate järgi toimus Jeruusalemma vallutamine 1099. aastal tormijooksuga, mis tähendas toonase sõjaõiguse kohaselt vaba voli rüüstata ja tappa — täpselt nii tegid ka muslimid oma vallutuste käigus 7. sajandil, samuti risticõdijatelt hiljem linnu tagasi vallutades. Ja siin mainitud Šalāḥ ad-Dīn polnud uskmata te suhtes sugugi mitte armulisem.

9 Jällegi ilmsed liialdused, islamiusulised elasid ka kristlaste Andaluusias umbes sama-suguste teisejärguliste kodanikena nagu miljonid mittemuslimid *ḡimmi*'dena islamimaailmas 7. sajandist tänapäevani.

antud rahaliste vahenditega, kasutades ära muslimite nõrkust, nälga ja haigusi, et neid oma usust sürjutada, aga justkui sõbrana andes leivapalukesi ellu jäämiseks või visates riidenartsu, katmaks kinni paljast ihu.

Sellised abiosutamised kristlaste või teiste poolt mahitavad ristimärgi edendamist ajal, mil muslimeid tabanud häda suhtes näidatakse üles ükskõiksust. Usklikke hanitatakse nina alla määritava ainelise ja ilmaliku eesrindlikkusega. Edendavad ju kristlaste riukad finantsorganisatsioonide, meedia ja ühiskondlike seltsingute abil roiskumist islamiühiskondades. Vihastes sõdades aga ei näidata muslimite religiooni või nende eetika suhtes üles vähimatki armulikkust. Abinõuna kasutatakse islamit moonutavate käsitluste levitamist seoses äärmusluse ja terrorismi temaatikaga.

Aga selline sõjapidamine pole muslimite psüühikale ja kogu ühiskonnale sugugi mitte jätnud oma mõju avaldamata. Lõppkokkuvõttes täheldamegi kristlasi olevat kõigi muslimite vaenlaste pealikeks ning sõdade ja [islami] valdustes korda saadetud vägivallategude taga: „Ja need, kes on uskmatauteks muutunud — on ju nemad teineteise abistajad.“ [Koraan 8: 73]

Me ju näeme nende kõrkust ja üleolekutunnet võimust võtmas kavaluse ja pettuse abil, omistades asjaajamistele muslimitega pealiskirjasid nagu „lahendamine“ ja „lõpetamine“ ning „äärmuslusega võitlemine“ või „rahu edendamine“. Kuid valskust kehtima pannes tegelevad ju nemad tõe väänamisega. Niiviisi asju pea peale pöörates sai nendel terrorismist „rahu ja kord“, muslimite maade isoleerimine aga omandas püsiva iseloomu, laste näljutamine muutus „kasvatamiseks“. Ega ole meil pääsu sellisest nuhtlusest!

Kuulge teie, islami velled! Lausub ju Kõikväeline Allah: „Oo, teie, kes te uskunud olete! Ärge võtke juute ega kristlasi endile sõbraks: on ju nemad sõbrad üksteisele. Ja kes teist neid endale sõbraks võtab — on ise [üks] nende hulgast. Tõepoolest, ei juhi Allah õiget teed mööda ebaõiglasid!“ [Koraan 5: 51]

Oo, teie, kes usute Allahit ja Tema Saadikut: ei leevene ristsõdijate rinda pitsitav meievastane neim, ei raue nende relvis käed, mis sõdivad meiega, ega vaibu rüüstavate kolonistide pimestav viha, mis kustumatul leegil seal südameis lõõmab. Kujutab ju taoline vaenulikkus endast hingelisest veendumusest jõudu ammutavat religioosset raevu meie vastu ja see pulbitseb sügaval neil südameis.

Vennad, me peame enestele teadvustama, et religioonile toetudes oleme väelised ja võimsad, islamita aga võtavad võimust nõrkusest tulenevad alandused ja kõiksuguste kurjategijate vägivald.

Ei kesta üleilmse islamikogukonna [*umma*] vägi ega püsi õigse rahva ülevus islami usutunnistusest tões ja õigluses šariaadist südika kinnihaaramisest ning islami seisukohti visalt järgimata. Kuid see püsib voli andes lubatule ja pahaks pannes keelatud, haarates tugevalt õpetusest usklike lojaalsusest ning priiolekust uskmata, ¹⁰ mida ei puuduta ei ähvardused ega mahitused.

Kuid koormab ju end raskelt religiooni tühiasjaks pidav eluhõlbust heameele tundja, suutmata midagi suurt ellu viia, rääkimata islami võimsuse säilitamisest või selle tõesuse üleval hoidmisest.

Palume Kõikväelist Kõrget Allahit juhtida meid Temalt hüva kingina saadud sirget teed mööda, mitte aga Tema vihaaluste ja eksinute rada pidi.¹¹

Nõnda neid sõnu lausudes palun Allahilt andestust iseendale ja teile.

Teine *ḥuṭba*

Kiidetud olgu ainuolev Allah!

Oo, teie, Allahi teenrid: tundke aukartust Allahi ees!

Vennad usus!

Meie arutelus kristluse üle tuleb selgelt paljastada ristirahva eksliku usutunnistuse sisu, kõrvalekaldeid ja moonutused ja ilmsiks teha nende olemuslik vaenulikkus ajaloo kestel.

Seepärast tuleb meil ilmutada nende suhtes ettevaatlikkust ja tugevdada põhimõtet usklike lojaalsusest ning priiolekut uskmatausest muslimite hingedes: seda tähtsat alusseadust, mille kaotamise juurde oma südameis on paljud muslimid jõudnud sellisemal moel, et isegi nende hingedes võib tähel-

¹⁰ *al-walā' wa al-barā'*: üks keskseid islami kontseptsioone kuulekusest selle suhtes, mida Allah armastab, ja lahtiütlemisest Allahi poolt vihatavast, see kontseptsioon esineb alljärgnevalt korduvalt.

¹¹ See on koraani esimese suura viimaste ridade ümbersõnastus.

dada meeldivuse ja ligiolemise tunnet kristlastele ning teistele sihukestele. Lausa saab täheldada nuttu, halamist ja kaastunnet ristirahva hukka saamise ja suremise puhul ning suisa võib tunnistada kristlaste sümbolite ja pahede imetlemist ning neid tabanud löökide puhul osavõtlikelt õnnistuse palumist!

Kuid kas siis sellised [s.t kristlased] loobuvad vaenulikkusest ja vihast muslimitest rahva suhtes: „Oo, teie, kes te olete usklikud: ärge võtke minu vaenlasi ega teie endi vaenlasi omale kaaslasteks. Teie pöördute nende poole armastuses, aga nemad on üles näidanud uskmatus selle suhtes, mis neile tões on tulnud.“ [Koraan 60: 1]

Sest kui muslimid endid oma südameis kokku võtavad, siis hakkab toimima ka õpetus usklike lojaalsusest ning priiolek uskmatusest, ega leidu siis mitte mingit usaldust kristlaste ega teiste suhtes või usku nendesse, nagu ei sünni ka nende seltsilisteks või sõpradeks võtmist.

Me palume Allahit teha väekaks islam ja selle rahvas, muutmaks põlastusväärseks valskuslikku väehulka!

Rahu olgu teiega, oo, Allahi teenrid, ja rahu olgu teie üle valitsejatega!

Kirjandus

‘**Abd al-‘Azīz Qārī**’. Hūṭba. — *Al-Minbar*. <http://www.alminbar.net/alkhutab/khutbaha.asp?mediaURL=1220> [viide kahjuks enam ei toimi]

ad-Dimašqī 1996 = Imām ‘Alā’ ad-Dīn ‘Alī bin Ibrāhīm bin al-‘Aṭṭār ad-Dimašqī. *Kitāb adab al- ḥaṭīb: awwal kitāb ufrida fī ādāb ḥaṭīb ṣalāt al-ḡum ‘a*. Bayrūt: Dār al-Ġarb al-Islāmī

as-Sīāmī = Adnān ibn Aḥmad as-Sīāmī. Hūṭba. — *Al-Minbar*. <http://www.alminbar.net/alkhutab/khutbaha.asp?mediaURL=4141> [viide ei toimi enam]

aš-Šīrāzī 1370/1951 = Abū Ishāq Ibrāhīm ibn ‘Alī ibn Yūsuf Fīrūzābādī aš-Šīrāzī. *At-Tanbīh fī al-fiqh ‘alā maḍhab al-imām aš-Šāfi ‘ī*. al-Qāhira: Muṣṭafā al-Bābī al- Ḥalabī

Ayṭīm = Muṣṭafā ibn Sa‘īd Ayṭīm. Hūṭba. — *Al-Minbar*. <http://www.alminbar.net/alkhutab/hutbaha.asp?mediaURL=4142>

EI = *Encyclopædia of Islam*, 2nd Edition., 12 vols. with indexes, etc., Leiden: E. J. Brill, 1960–2005

al-Fawzān, Šālāḥ Fawzān 1413/1993. *al-Ḥuṭab al-minbariyya*. Vol I. ar-Riyād: Maktaba al-‘urāf

Gaffney, Patrick D 1994. *The Prophet's Pulpit: Islamic Preaching in Contemporary Egypt*. Berkeley : University of California Press

Geršman, Helen 2017. *From Terrorist Leader to Voice of Ġihād. A Rhetorical Analysis of Usāma ibn Lādin's messages*. Tallinn: Tallinn University

Hirschkind, Charles 2006. *The Ethical Soundscape Cassette Sermons and Islamic Counterpublics*. Columbia University Press

Ibn Nubāta 1311/1893 = ‘Abd ar--Raḥīm ibn Muḥammad ibn Nubāta. *Dīwān ḥuṭab ibn Nubāta*. Bayrūt: Matba‘a Ġarīda Bayrūt

Ibn Nubāta 1433/2012 = ‘Abd ar-Raḥīm ibn Muḥammad ibn Nubāta al-Ḥātīb. *Dīwān ḥuṭab ibn Nubāta*. as-Safāḥ, al-Kuwayt: al-Wa‘y al-Islāmī

Jones, Linda Gale 2012. *The Power of Oratory in the Medieval Muslim World*. Cambridge University Press

Khutaab. Wordpress. <https://khutaab.wordpress.com/>

ĶOṬBA. *Iranica*. <https://iranicaonline.org/articles/kotba-sermon>

Mawsu ‘āt... 2008 = *Mawsu ‘āt zād al-ḥuṭabā*. Ed Bādaḥdaḥ, ‘Alī ibn ‘Umar. 7 vols. Ġidda

Mu‘ġam... 1996-2009 = *Mu‘ġam al-ḥuṭabā*. Ed. Dāḥil, Sayyed Ḥasan, 12 vols., Beirut, 1996-2009

Šafwat 1933 = *Ġamharat ḥuṭab al-‘arab fī ‘usūr al-‘arabīya az-zāhira*. Ed. Šafwat, Aḥmad Zakī 3 vols: al-Qāhira: Muṣṭafā Mustafā al-Bābī al-Ḥalabī

Peterson, Üllar 2019. Juudid islami ajaloos. — *Akadeemia* nr 11, lk 2000–2038

Peterson, Üllar 2020. Juudivastatus tänapäeva islamimaaailmas. — *Akadeemia* nr 12, lk 2115–2158

Qutbuddin, Tahera 2008. Khuṭba: The Evolution of Early Arabic Oration, in *Classical Arabic Humanities in their Own Terms: Festschrift for Wolfhart Heinrichs on his 65 th Birthday*. Ed. Beatrice Gruendler, Leiden: Brill Academic Publishers, pp. 176-273

Šaḥīḥ Muslim: *English Translation of Saḥīḥ Muslim*. Darussalam, Riyadh, 2007.

Walker, Paul Ernest 2009. *Orations of the Fatimid caliphs: Festival sermons of the Ismaili imams*. An edition of the Arabic texts and English translation of Fatimid khuṭbas. London – New York: I. B. Tauris